

Nushası 10 kuruş

60

Posta ücreti 40 Para

İstanbul

Senelik abonası

100 kuruş

60

Posta ücreti 10 kuruş

Şehremaneti Mecmuası

Şehremaneti tarafından ayda bir çıkarılır

Sene : 5

Nisan 1929

Sayı : 56

Nahiyelerin iktisadî faaliyeti

Şehirler beynelmilel birliği cemiye-
tinin « mahallî idare » mecmuasının bu
defa aldığımız 2 inci kânun - mart 1929a
ait son üç aylık sayısında Almanya
nahiyelerinin iktisadî harekâtı hakkında
Doctor Oskar Mulert'in mufassal ve
mühim bir raporunu okuduk .

Nahiyelerin bu harekâtına ait esasatı
kanuniyeden başlayarak idarî eşkâlini
anlatan bu zat nahiyeler iktisadiyatının
bazılarında iki mecili yani nahiye id-
resile belediye meclisi arasında müşterek
ve bazılarında ise yalnız belediye tara-
fından idare edildiğini söyledikten sonra
bunun kanunî hudut ve salâhiyetlerini
ve bir de hükûmetin bu iktisadî icraat
ile olan münasebeti siyasetini kayde-
rederek nahiyenin iş ve teşkilât noktai
nazarından faaliyet sahasını tarif ediyor :
ve bu bahsi de harpten evvelki ile sonraki
tadilat diye iki kısma ayırıyor .

Şimdiki hal itibarile haizi ehemmiyet
olan bu harpten sonraki safhada harbin
iktisadî şerait ve siyasette derin akisler
ve irtidatlar husule getirdiğini anlatırken
nahiyelerin harp esnasında işe, mah-
rukât ve ilbas vazifeleriyle meşgul oldu-
ğunu söylerken harp iktisadiyatında
nahiyeleri zarurî ihtiyaçlar ve elzem
talepler karşısında teşkilât itibarile en
yüksek bir kudret ve kabiliyete çıkardı-
ğını beyan ediyor .

Bu hal ve tecrübe nahiyelerin , evince
büşbütün hususî ellerle işletilen bir
takım iktisadî işlerin nahiye sahai faali-
yetine geçmesini mucip olmuştur . Rapor
sahibi burada , halitabının avdetine
kadar ihtilâflar vaki olduğunu ve idarei
mülkiye ile bilhassa iştirakiyyun komis-
yonları arasında itilâf neticesi iktisadî
işlerin nahijeleştirilmesi hakkında kanun
projesi de yapılmıştır .

..

Bu iktisadi faaliyet harp iâsesinden kalma bazı gıdalara tedariki, meselâ sütlerin sıhhi ve ucuz olması gibi fiat ve temizlik gayelerini takip etmiştir. Şehirlerde bu sahada kazancı az halk sınıfına yardım için donmuş et, balık gibi yiyeceklere satış yerleri yapmışlardır.

Fakat harpten sonraki en büyük ve en gayanı dikkat faaliyet mesken bina etmekte görülür. Nahiyeleler burada pek geniş ve bilhassa pek mühim bir saha bulmuşlardır, çünkü bina malzemesi tedarikindeki güçlük ve daha sonra inşaat masraflarının yükselmesi ve yeni binalar ıradının bundan dolayı inmesi memlekette yeni inşaatla imkân bırakmamış, nihayet nahiyelelerin müdahale ve teşriki mesaisini icap ettirmiştir. İşte bu yeni doğan vazife nahiyeleleri muntazam bir usul dairesinde emlak ve akar siyaseti takibine mecbur etti. Bunun için de mutlaka bir ihtiyat sermayesine lüzum olduğundan tasarruf sandıkları tesis edildi, bu sandıklar bilhassa orta sınıfla maaş ve ücretli olanlarla iştigal ettiler, adeta bankacılık işi gördüler.

İş bununla da bitmedi.

Harpten sonraki devrin umumi iktisat muzayaka felâketi nahiyeleleri tamamen yeni bir yola sevketti, vazifeleleri pek ihtisash bir şekil aldı: milyonlarca adama iş bulmak lâzımdı, o adamlar ki kendiliklerinden hiç bir şey bulamazdılar. Çok mühim buhranlar oluyordu.

İşte bu sebepten spor tesisatı, oyun yerleri ve parklar yapmak veya mevcutları genişletmek teşebbüsleri meydan aldı. Gene bu münasebetle iktisadi kâr ve ırat getiren inşaat vücuda geldi.

Sanayi için yeni yerler tertip edildi, liman ve antrepolar inşa olundu, her nevi nakliyat teşkilatı teşvik edildi. Harpten dolayı cihan iktisadiyatıyla teması zayı etmiş olan hayata bir ruh ve yeniden dirilik vermek için şehirler sergi ve panayırılar açtılar. Tasarruf sandıkları da milli iktisadın inkişafına pek geniş mkyasta koyuldular.

Harp esnasında, sırf sanai bir hususiyetleri olduğu için, inhitata uğramış ve bilhassa ictimai şaraiti güçleşmiş olan şehirlerde, bu tehlide maruz müessesata pek mühim krédiler yaptılar hatta o derecede ki onların yığınlarla hisse senedatını satın alarak devamını tekeffül etmiş oldular.

Harpte ve harbi müteakip ahval ve vakiatın nevali iktisadiyatına tesiri işte bu suretle olmuştur.

Raporun birinci kısmı su tevzii, havagazi ve elektrik istihsali san'atlerine ait tafsilât ve tetkikatta taallük etmektedir: ikinci kısım, tramvay, otobüs, kamyonaj, liman ve antrepo, havai nakliyat envaile, bütün vasaiti nakliyyeye dairdir. Biz bu telhisımızda, ötedenberi şirketler elinde bulunan, bu san'atlardan bahsetmiyeceğiz,

3 üncü kısım: Kredi ve sigorta, Tasarruf sandığı, Belediye Bankası, müessesatı maliyesidir.

Bu işlerin döndürme merkezlerine gelince, Tasarruf sandıkları nahiyelelerin başlıca faaliyet mevkilerini teşkil ederler, bundan başka da diğer sahalara geçen hareket noktalarının esası olurlar. Bu sandıkların mecmuü hakkında kısmen olsun bir fikir verebilmek için 1926 da yalnız Prusyadakilerin miktarını şurada gösteriyoruz:

1926 sonunda Purusyanın umumi
Tasarruf sandıkları

Tasarruf sandıklarının nev'i	Tasarruf sandıkları	
	Adet	Banka ve hisabi cari yapanları
Şehirler tasarruf sandıkları	721	662
Zirai nahiyeler tasarruf sandıkları	249	214
Idari taksimat ve mahkeme menatiki sandıkları	446	415
Vilâyet sandıkları	8	7
Diğer umumi sandıkları	34	6
Yekûn	1458	1304

Bu sandıkların işleri son devirde pek gayanı dikkat derecede inkişaf ederek yalnız tasarruftan ibaret kalmaktan çok uzaklaşmış ve borsa muamelesi, ticari senedat, alım satım, çek ve bono tahsilâtı, kopon ve temettü te'diyesi, esham işi ve muhafazası gibi bütün bankacılık umuriyle pek geniş ölçüde iştiğalde ilerilemişlerdir.

Bunların takım ve gurup haline gelerek, kendi başlarına hisse senedatı çıkaramıyan orta ve küçük şehirlerin sandıkları dipozitosına göre işlerine yardım gibi zencirleme bir teşkilât vücuda getirmiş olmaları büyük ve ameli bir müvaffakiyettir.

Almanyanın tasarruf sandıkları federasyonu ve mali müesseselerinin muhtevi oldukları sandık adedi 3,236 sı birinci derecede başlıca tasarruf sandığı, 1,678 i yardımcı, ve 6,410 u tahsil şubeleri olmak üzere 11,324 e balığ olmaktadır.

Federasyonun bunlardan başka daha bazı basit şube ve noktaları vardır. Bütün bu muhtelif tasarruf sandıklarının 1928 nseesi 31 Martındaki parası 6,371 milyon altın mark tasarruf dipozitoları, 1,337

milyon havale ve münakale hesabı olmak üzere, rûsum hariç, 7,708 milyona vasil olmuştur.

Mıntaka bankaları. Vilâyetler idare-i muhtariyeleri Alamanyada 10 mintaka bankası ve 4 vilâyet bankası açmışlar; bunların 1926 da mecmu sermayeleri 30 milyon altın markı bulmuş ve bir milyara doğru gitmeğe başlamıştı.

Bunların işi vilâyet dahilinde kredi yapmak, kısmen de nahiye kredileri yapmaktır.

Rehin üzerine ikraz yerleri. Nahiye-lerin kredi tesisatı kabilinden bu rehinli ikraz yerleri hususi bir sınıf olmak üzere zikre şayandır. Bu nevi müessesatın hemen hepsi nahiyelerin elindedir. Fakat harpte ve ondan sonraki müşkil devirde bir çoğu muattal oldular ve daha sonra gene arttılar. 1927 senesinde, nüfusu 25,000 den fazla olan 51 şehirde umumi ikraz sandıkları vardır. Yalnız Berlin şehrindeki sandık devlet müessesesidir.

Sigortalar

Vilâyetler gurupları tarafından tesis ve nazaret edilen sigorta umumi müesseseleri büyük bir ehemmiyeti haizdir. Bir kaç ufak şehir müstesna olmak üzere bütün bu gurupların hayat sigortası 1926 bilançosu 73.5 milyon altın mark göstermiş ve yalnız o sene zarfındaki sigorta mukavelâtı 182.6 milyonluk bir yekûn teşkil etmiştir. Sigorta ile temin edilmiş olan meblağların yekûnu ise 1926 da 797 milyon marka varmıştır.

Bu guruplardan her birinin ayrıca yangına karşı da sigorta şubeleri vardır. Bu kısım hasılatı 1926 da 89 milyon ve tediye ettiği tazminat miktarı 52 milyon marka balığ olmuştur.

Yıyecek şeyler müesseseleri

Bunları Alman devleti maliye istatistiği kazançlı yani varidat almağa mah-

sus tesisat sırasına geçirmiştir, fakat mahza bu maksatla olduğu cayı şüphedir .

Bunlar mezbaha , hayvanat pay yeri pazarlar , süt tevzi ve tedariki , çiftçilik ve hayvan yetiştirmek işleridir .

Beşinci bir kısım olmak üzere orman işletmek gibi hasılat yapacak taahhudata da nahiyelelerin girdiği zikredilmiştir .

Yokarıdan beri saydığımız bu maddeler hakkında raporun muhtevi olduğu tafsilatta hakikaten mühim noktalar bulduk ve hatta diyebileceğiz ki Almanlar bu son senelerde hissolunacak derecede cihan ticaret ve sanayiine giren ve yavaşça büyüyen hareket ve faaliyetlerini bu dahili ve mahalli kredilere yani paralı , tesirli ve maddi tesanütlere medyundurlar .

Buradaki « Nahiye » tabirinde şehir nahiyeleleri ve o halde en mühimleri olan belediye dairelerinin birinci sırada dahil bulundukları tekrardan müstağnidir .

★ ★

Raporun umumi menafii hizmetlerine ve belediye yahut tabiri diğerle nahiyelelerin vazife ve faaliyetlerine mensup kısmı mahsusı , teşkilât ve hizmet nev'i itibarıyla : Hastaneler , kabristanlar ve ölü gömme , fenni tathirat , ev suları ve çöplerinin kaldırılması , bir de hamamlar tesisi , Spor yerleri ne parklar tanzimidir .

Fakat bizce bu kısmın en mühim ve en şayani dikkat maddesi , hastanelerden sonra ve hatta onlarla beraber ve bir derecede , iskân ve nafia işleridir . Ne Spor yeri , ne park ve ne de pazar yeri bizi onun kadar meşgul etmez .

Çünkü bu iki şeyin halihazır itibarile iktisat ve sıhhat yani esasatı içtimaiye noktasından büyük bir kıymet ve ehemmiyeti vardır .

Büyük halk kütlelerinin şehirlere dolması bu şehirler için bir vazife silsilesi tevhit etmiş ve bunlar gerek vaz'iyetleri ,

gerek vüs'atlarına göre büsbütün yeni bir takım işler düşünmüşlerdir . Fakat her şeyden evvel nazarıdikkate aldıkları şey ileride de mühim bir kütle için mühtaç olacakları sıhhi ve kullanış meskenler yapmak oldu , çünkü şehirler büyüyordu ; hatta bu ihtiyaç harpten evvel mahsûsidi . Bu muazzam iş için beledi nahiyelelerin tasarruf sandıkları ve terhinat muesseseleri üç sene zarfında 270 milyondan fazla altın mark sarfetmişler , bu suretle şehir sekenesinin adam başına 13 marka yakın bir parı isabet etmiştir . Bu inşaatın icra edildiği şehirlerin adedi 156 dır . Bunların 23 ünün nüfusu 200,000 den , ve 16 sının 100,000 den , 36 sının 50,000 den , ve 81 inin 10,000 den ziyadedir .

★ ★

Nahiyeleler iktisadiyatının idaresi şekillerinden de bahseden rapor sahibi Doktor Oskar mülert bu hususta 4 evsaf göstermiştir :

- 1 — Emaneten işletme ;
- 2 — Emaneten imtiyazlı işletme ;
- 3 — Milkiyeti tamamem nahiyeeye ait olmak üzere hukuku mahsusayı haiz bir şirket (sırf nahiyeeye mensup şirket) ile işletme ;
- 4 — Nahiyeeden başka hususi eşhasın sermayeleri de olan gene hukuku mahsusayı haiz bir şirket (muhtalif evsafı iktisadiyeeye malik şirketler) marifetile işletme .

Fakat nahiyelelerce başlıca kabul ve tercih edilen usul Almanyada emaneten işletme tarzıdır .

Mecmuamızın gelecek sayısında - lüzum görürsek - bu ve nahiyeleler faaliyeti iktisadiyesinin ticari kısmıyla netice olarak nahiyeleler hareketi iktisadiyesinin , bilhassa milli hayatı iktisadiyeeyi tanzim noktai nazarından ehemmiyetini nakil ve beyan edeceğiz .

Ali Suat